

Асистент Овчарова Н.В.

*Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи
НБУ»*

Міжбюджетні трансферти в механізмі формування та реалізації державної бюджетної політики в соціальній сфері

Державна бюджетна політика впливає на розвиток соціальної сфери через механізм її фінансування, що здійснюються як безпосередньо за рахунок коштів державного бюджету, так і опосередковано через місцеві бюджети. Відповідно важливим методом механізму формування та реалізації бюджетної політики в соціальній сфері є бюджетне регулювання, за допомогою якого здійснюється розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, а також різними соціальними видатками, програмами для виконання державою покладених на неї функцій, в дії на об'єкт управління для упорядкування його в межах заданих параметрів, планів, коригування відхилення від останніх [2, 5].

Відповідно, вагомим важелем запровадження державної бюджетної соціальної політики на місцевому рівні, направленим на забезпечення відповідної якості надання соціальних послуг, виступають міжбюджетні трансферти, за допомогою яких здійснюється розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, а також різними соціальними видатками і програмами; коригування відхилення з метою їх збалансування для досягнення планових показників соціально-економічного розвитку (рис. 1.).

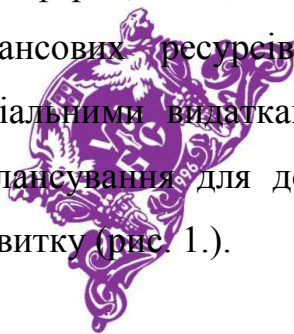

Рисунок 1 – Види трансфертів, що надаються з Державного бюджету місцевим бюджетам на соціальні потреби (складено автором на підставі [1])

Провідна роль міжбюджетних трансфертів в реалізації державної бюджетної політики в соціальній сфері обумовлена тим, що повноваження місцевих органів щодо розвитку соціальної сфери відноситься до делегованих державою повноважень, які виконуються за рахунок міжбюджетних трансфертів (рис.2).

Порівнюючи частку коштів державного бюджету, що передаються до місцевих бюджетів та частку трансфертів з державного бюджету в структурі доходів місцевого бюджету, слід відзначити, що темпи зростання останніх перевищують темпи зростання доходів місцевих бюджетів. Частка коштів державного бюджету, що передаються до інших бюджетів, за період дослідження коливалась у межах 21,5 % до 31,5 % та у 2012 році порівняно з 2005 роком зросла на 102736,3 млн. грн. або в 5 разів та склала 128425,3 млн. грн.

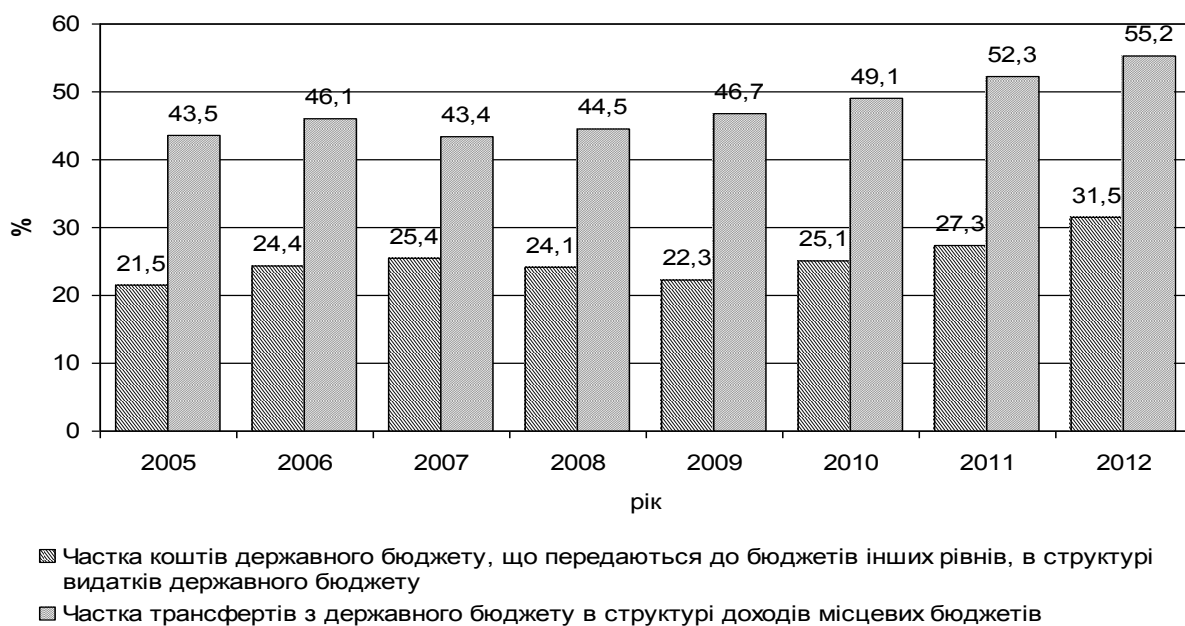

Рисунок 2 – Динаміка частки державних коштів, що передається до бюджетів інших рівнів, в структурі видатків державного бюджету, та частки трансфертів з державного бюджету в структурі доходів місцевого бюджету

Джерело: складено автором за даними [3, 4].

Безумовно, трансферти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів, носять багаточільовий характер. Проте наведений в Бюджетному кодексі перелік трансфертів державного бюджету до місцевих бюджетів свідчить про значний вплив державної бюджетної політики на реалізацію місцевої соціальної бюджетної політики, оскільки більшу частку серед них займають саме трансферти, спрямовані на фінансування соціальної сфери. Це підтверджує і дані про їх структуру наведені на рис.3

Розрахунки вказують, що традиційно найбільшу частку в структурі трансфертів складає дотація вирівнювання. Крім цього спостерігається стійка тенденція до зростання субвенції з соціального захисту населення, направлених на виплату допомоги з дітьми, малозабезпеченим інвалідам дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям, надання пільг та житлових субсидій населенню. Значне зростання трансфертів державного бюджету обумовлено і запровадженням останніми роками додаткових соціальних

трансфертів.

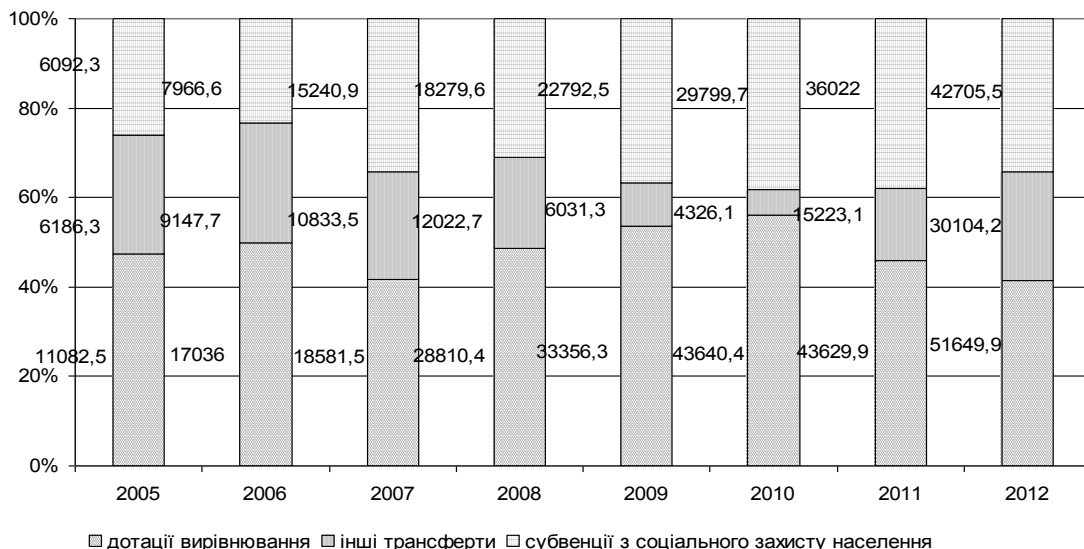

Рисунок 3 – Склад трансфертів державного бюджету до місцевих бюджетів в Україні за 2005-2012 рр., %

Джерело: складено автором за даними [3, 4].

У 2012 р., незважаючи на незначне зниження частки субвенцій з соціального захисту порівняно з 2011 р. на 3,7 в. п., ця частка в структурі субвенцій з державного бюджету складала 34,3 %.

Значна частка міжбюджетних трансфертів в структурі доходів місцевих бюджетів свідчить про централізацію доходних джерел зниження самостійності місцевих бюджетів, оскільки можливість фінансування близько 50 % видатків залишається не прогнозованою і залежить від вищих органів влади та обсягу наданих трансфертів.

На думку науковців, до факторів, що спричиняють фінансові проблеми місцевих бюджетів, можна віднести такі:

- низька частка закріплених за територіями податкових платежів до місцевих бюджетів;
- трансфертна політика, що не враховує зміни соціально-демографічної ситуації місцевих громад, відсутність можливості перерозподілу субвенцій в регіональному просторі, виходячи з трансформацій

соціальної структури населення;

- недостатній рівень самостійності місцевих органів у бюджетному процесі;
- тенденція встановлення видатків по вертикалі бюджетної системи без відповідного підкріплення дохідної бази, що призводить до дотаційності раніше самодостатніх місцевих бюджетів, оскільки, крім делегованих державою повноважень, місцеві органи влади повинні забезпечувати видатки на, так звані, власні повноваження тощо [2, 5].

Це спричиняє неефективне використання бюджетних коштів через недостатність обсягу фінансування окремих видаткових повноважень, накопичення заборгованості по виплатах, виникнення утриманських настроїв у місцевих органів, посилення регулюючих важелів держави на формування місцевих бюджетів, що суперечить основоположним принципам місцевого самоврядування.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III із змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Бюджетний менеджмент [Текст] : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. — 864 с. ISBN 966–574–637–5==165
3. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.uisr.org.ua>
4. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ac-rada.gov.ua
5. Фролов С. М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій [Текст]: монографія / С. М. Фролов; Мін-во освіти і науки України, Сумський державний ун-т. – Суми : Вид-во Сумського державного університету, 2010. – 316 с.

**Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”**

**State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”**